

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ ПРИРОДНО-ТЕХНОГЕННИХ КОМПЛЕКСІВ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЇХ ПРОДУКТИВНОСТІ

*Т. Галаган, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Світовий досвід свідчить про те, що найбільш доцільна економіко-екологічна рівновага в природі досягається при збереженні 50-70% її екосистем. До них входять і культурні сільськогосподарські рослини, які надійно захищають земельні угіддя від деградації та слугують важливим джерелом різноманітних високоякісних продуктів харчування для людей та сировини для промисловості.

На жаль, виробнича діяльність людини спровокувала погіршення і навіть руйнацію всього природного середовища. Наразі факти свідчать про те, що близько 15% густонаселеної території нашої держави перебуває в умовах екологічної кризи [1, 2]. Кількість викидів забруднюючих речовин становить 4119 тис. тонн в рік, що складає в середньому 58,5 кг на кожного мешканця України (за регіонами – 180,8 кг на кожного мешканця Дніпропетровської області) [3]. До того ж, висока розораність земель та інтенсивний видобуток корисних копалин наближають ґрунти до їх повної деградації і знищення. Особливо шкодить гірничодобувна промисловість, кар'єрні території якої вже розташовуються на сільськогосподарських землях, поряд з густонаселеними житловими масивами. Зрозуміло, що рекультивация деградованих земель та природно-техногенних комплексів життєво необхідна. Причому, реанімовані землі мають бути обов'язково повернені для подальшого використання в ту сферу економіки, в якій вони використовувалися до руйнації.

Така постановка питання не викликає жодних сумнівів. Навпаки, сучасність наполегливо вимагає проведення економіко-екологічних досліджень всіх земель, в тому числі і тих, що відновлюються після видобутку корисних копалин. Практика показала, що такі надзвичайно складні питання повинні вирішуватися з урахуванням багатьох складових. Зокрема, природних особливостей місцевості до її руйнації, часу формування та стану техногенних ландшафтів, властивостей гірських порід, що виходять на «денну» поверхню і створюють природно-техногенні комплекси. Саме такі дослідження повинні слугувати базисом для відновлення продуктивності деградованих і штучно створених ґрунтів та для розробки системного підходу до подальшого їх використання в певній сфері економічної діяльності людей.

Ще й дотепер залишаються не повністю дослідженими такі важливі економічні питання, як фактори формування причинно-наслідкових взаємозв'язків у системі «рекультивована земля – вкладення – вихід продукції – поліпшення екології». При цьому, потребують удосконалення, або, навіть, вимагають окремого дослідження економіко-екологічні і соціальні фактори, що

значно змінюють методи проведення ефективного відновлення порушених земель та їхньої оцінки як природно-антропічного ресурсу; методи визначення оптимального розміщення гірничорудних підприємств; нормативів витрат на рекультивацію природно-техногенних комплексів, що є основою для фінансування цього надзвичайно складного процесу; техніко-економічного обґрунтування збитків внаслідок відчуження сільськогосподарських угідь; визначення економічної ефективності витрат на рекультивацію та шляхів скорочення термінів їх окупності, причому з урахуванням поліпшення екологічного благополуччя місцевості і т.д.

На жаль, ще дотепер відсутня стратегія економіко-екологічного обґрунтування рекультивації природно-техногенних комплексів, їх використання та охорони. Нового наукового переосмислення вимагає і розробка теоретико-методологічних засад економіко-екологічної оцінки рекультивації та соціально-економічної значущості цього процесу.

Наукова значущість висвітлених проблем аргументується розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. №1024-р.

«Про схвалення Концепції боротьби з деградацією земель та опустелюванням», а також матеріалами таких надзвичайно важливих міжнародних документів, як

«Глобальний форум по навколишньому середовищу і розвитку з метою виживання» (Москва, 1990), «Програма дії», що ухвалена конференцією ООН (Ріо-де-Жанейро, 1993), Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002). Саме на цьому зібранні було вирішено заснувати «Всесвітній день ґрунтів» (5 грудня), починаючи з 2006 року і визначено відповідний поштовий знак SOS to SOS – Save Our Soils to Sustain Our Society – «Збережемо наші ґрунти в ім'я сталості нашого суспільства». Знаменно, що Генеральною Асамблеєю ООН 2015 рік оголошено міжнародним роком ґрунтів.

Матеріалами цих надзвичайно важливих зібрань керується і Україна бо вони є узгодженою основою дій світової спільноти для досягнення взаємозв'язку економічної, екологічної й соціальної складових сталого розвитку людства. Отже, процес економіко-екологічної оцінки рекультивації природно-техногенних комплексів та відновлення їх родючості задля подальшого використання в певній сфері економіки органічно вписується в рішення названих документів.

Література:

1. Узбек І.Х., Галаган Т.І. Агроекологічна роль люцерни і еспарцету на рекультивованих землях. *Бюл. Ін-ту зерн. госп-ва*. 2007. № 31-32. С. 108-113.

2. Узбек І.Х., Галаган Т.І. Биогенотические системы техногенных ландшафтов. *Грунтознавство*. 2009. Т. 10, № 3-4.

С. 22-28.

3. Статистичний збірник «Довкілля України 2019». Київ, 2020. 200 с.